

MỘT VÀI SUY NGHĨ VỀ PHƯƠNG THỨC ĐÀO TẠO ĐỒNG THỜI DÀNH CHO SINH VIÊN SƯ PHẠM NGOẠI NGỮ TRONG ĐIỀU KIỆN MỚI

TS. ĐẶNG VĂN CÚC

Bộ môn Tâm lý - Giáo dục

Đại học Ngoại ngữ - ĐHQG Hà Nội

Sau một thời gian dài suy ngẫm, chờ đợi và hy vọng, song đến thời điểm này, cái tên gắn gũi thân thương với mọi người- Trường Đại học sư phạm ngoại ngữ Hà Nội chưa trở thành hiện thực như trước đây nó đã từng tồn tại. Tuy không còn mang tên là Trường sư phạm nhưng số sinh viên theo học hệ sư phạm vẫn chiếm một phần lớn trong tổng số sinh viên của trường.

Với thành tích to lớn trong sự nghiệp đào tạo giáo viên ngoại ngữ cho cả nước trong hơn ba thập niên qua, với uy tín, với vị thế cũng như sự tin tưởng của nhân dân, của nhà nước, của ngành giáo dục đã dành cho trường, với số lượng sinh viên đăng ký dự thi vào trường hàng năm ngày một nhiều hơn, với tất cả những điều nói trên, cùng với tính đặc trưng về ngoại ngữ thì nghiệp vụ sư phạm là vấn đề muôn thuở, là một bộ phận không thể thiếu, là một yếu tố quan trọng tạo nên sắc thái đặc trưng của nhà trường sư phạm ngoại ngữ.

Dân tộc ta đang cùng nhân loại trên toàn thế giới bước vào thế kỷ 21. Thế kỷ của những biến đổi hết sức to lớn và sâu sắc với những bước tiến nhảy vọt chưa từng thấy về khoa học, về công nghệ, về sự bùng nổ thông tin. Đất nước Việt Nam đang từng ngày từng giờ hội nhập vào dòng chảy lịch sử đó với chiến lược coi phát triển giáo dục và đào tạo là quốc sách hàng đầu. Để phát triển giáo dục và đào tạo với quy mô lớn, với chất lượng ngày một nâng cao, để bước vào thế kỷ 21 với xu thế toàn cầu hoá, đồng thời với xu thế cạnh tranh diễn ra quyết liệt, thì ngoại ngữ với tư cách là một phương tiện giao tiếp, phương tiện truyền thông đã trở nên cực kỳ quan trọng. Chính vì thế, nhiệm vụ đào tạo đội ngũ giáo viên ngoại ngữ chiếm một vị trí đặc biệt quan trọng trong sự nghiệp giáo dục của đất nước ta trong giai đoạn mới.

Bài viết này chỉ đề cập một cách khái quát vấn đề đào tạo nghiệp vụ cho sinh viên sư phạm ngoại ngữ trong điều kiện mới.

Từ trước tới nay, quy trình đào tạo đội ngũ giáo viên của trường sư phạm ngoại ngữ thường được nhìn nhận ở hai quá trình bộ phận: *Quá trình đào tạo về chuyên môn và quá trình đào tạo về nghiệp vụ*. Quá trình đào tạo về chuyên môn nhằm chuẩn bị cho sinh viên năng lực nắm vững thứ tiếng mà họ sẽ dạy ở các trường phổ thông. Còn quá trình đào tạo về nghiệp vụ thì chuẩn bị cho họ phương thức, cách thức, phương pháp để truyền đạt và tổ chức cho học sinh chủ động tích cực và tự lực chiếm lĩnh nội dung dạy học.

Hiện nay, với sự phát triển mạnh mẽ của nền kinh tế và xã hội, của khoa học và công nghệ nói chung, ngoại ngữ nói riêng đòi hỏi chúng ta phải có quan điểm mới, cách nhìn mới và cách thức tổ chức mới về đào tạo giáo viên ngoại ngữ.

Trong suốt thời gian qua, do có sự phân hoá sâu sắc về mặt chuyên môn (ngoại ngữ và nghiệp vụ sư phạm) đã dẫn tới sự hình thành hai đội ngũ giảng viên phụ trách hai mảng chuyên môn và nghiệp vụ. Thực tế cho thấy rằng, đối với người giáo viên ngoại ngữ không những chỉ có hiểu biết tri thức mà còn phải hiểu biết cả cách thức truyền thụ những hiểu biết về tri thức mà mình đã có. Hiểu biết có nghĩa là nắm vững chắc tri thức chứa đựng trong loại hình ngôn ngữ và văn hoá của thứ tiếng mà mình sẽ dạy học ở trường phổ thông và hiểu biết truyền thụ có nghĩa là nắm vững được phương pháp và kỹ năng giảng dạy và giáo dục học sinh. Hiểu biết tri thức và hiểu biết cách truyền thụ tri thức đó gắn bó mật thiết với nhau, làm tiền đề và điều kiện của nhau. Nếu không hiểu biết tường tận sâu sắc tức là không nắm vững kiến thức thì khó có thể thu được hiệu quả trong giảng dạy, nhưng nếu có hiểu biết nhưng lại không biết cách truyền thụ cho học sinh, cho người học thì vốn hiểu biết đó cũng khó có thể phát huy được tác dụng. Như vậy, chuyên môn và nghiệp vụ là hai mặt không thể tách rời nhau của một quá trình - quá trình đào tạo cả về mặt nội dung và phương pháp cho sinh viên sư phạm ngoại ngữ. Thực tế giảng dạy cũng đã chứng minh rằng trình độ tri thức không đồng nhất với năng lực sư phạm. Điều này có nghĩa là những sinh viên có học lực khá, giỏi chưa hẳn sẽ trở thành những giáo viên giỏi. Qua đây, chúng ta thấy rằng ý tưởng kết hợp giữa đào tạo chuyên môn và nghiệp vụ là một tất yếu khách quan mang tính khoa học và

đương nhiên là quá trình đào tạo chuyên môn phải thấm đẫm tính nghiệp vụ. Mặt khác, quá trình đào tạo nghiệp vụ cũng phải góp phần làm cho sinh viên nắm vững tri thức về văn hoá và ngôn ngữ của thứ tiếng mà mình sẽ giảng dạy ở trường phổ thông sau này.

Muốn thực hiện có kết quả ý tưởng trên, cần có những điều kiện cơ bản sau đây:

- *Tiến hành đồng thời và liên tục*, nghĩa là đào tạo song song về chuyên môn và nghiệp vụ trong suốt quá trình đào tạo. Phương thức này không những chỉ giúp cho sinh viên có đủ thời gian tập dượt nắm vững các kỹ năng giáo dục dạy học mà nếu chỉ dồn vào một thời gian ngắn sẽ khó đạt được mà đây còn là phương thức tối ưu để bổ khuyết, hỗ trợ cho nhau giữa hai mặt chuyên môn và nghiệp vụ. Trong quá trình đào tạo chuyên môn đã có đào tạo nghiệp vụ và ngược lại.

- Trước nhu cầu đổi mới về nội dung nghiệp vụ ở trường sư phạm ngoại ngữ không thể chỉ dựa vào đội ngũ giảng viên tâm lý học, giáo dục học, phương pháp giảng dạy các bộ môn tiếng mà phải thu hút sự tham gia của lực lượng giảng viên các thứ tiếng, tạo nên sự phối kết hợp chặt chẽ giữa lực lượng giảng viên khoa học giáo dục và giảng viên về ngôn ngữ và văn hoá các thứ tiếng. Giảng viên các thứ tiếng phải quán triệt mục tiêu đào tạo về nghiệp vụ của trường, của khoa, nắm vững những nội dung, hình thức thực hiện nhiệm vụ đào tạo nghiệp vụ thông qua môn mình dạy. Nghĩa là, nội dung đào tạo chuyên môn và nội dung giáo dục khoa học sư phạm phải hoà quyện vào nhau. Nội dung giáo dục chuyên môn phải thể hiện tính nghề nghiệp, đồng thời nội dung khoa học sư phạm phải gắn chặt với nội dung chuyên môn. Trong thực tiễn, khi tiến hành hai loại nội dung này thường tách rời nhau. Những giảng viên tiếng thường ít quan tâm đến khoa học sư phạm, không mấy chú ý đến nội dung sách giáo khoa phổ thông, thiếu đảm bảo tính mẫu mực về sư phạm. Ngược lại, những giảng viên nghiệp vụ lại không nắm được tri thức của các bộ môn tiếng mà lại tiến hành giảng dạy cho sinh viên khoa đó, thiếu quan tâm nghiên cứu phương pháp giảng dạy các bộ môn tiếng. Vì vậy, thực chất của quan điểm đào tạo liên tục của nghiệp vụ sư phạm là *chuyên ngành hoá và sư phạm hoá* được thực hiện suốt trong quá trình đào tạo (hiện nay chương trình tâm lý học giảng dạy tiếng nước ngoài là nhằm thực hiện theo phương thức này).

- *Lồng ghép nhiệm vụ đào tạo nghiệp vụ trong các giáo trình đào tạo chuyên môn* để thực hiện vấn đề này, có thể tiến hành ở nhiều cấp độ trường, khoa và bộ môn.v.v...

- *Tăng tính định hướng sư phạm trong tất cả các hoạt động đào tạo và tổ chức quá trình đào tạo* sinh viên ngoại ngữ nhằm tạo môi trường thuận lợi cho việc học tập, rèn luyện nhân cách người giảng viên ngoại ngữ tương lai. Tính định hướng sư phạm xuất phát từ mục tiêu đào tạo của trường sư phạm ngoại ngữ và cả trường phổ thông. Tính định hướng sư phạm trong dạy học các môn tiếng của trường có thể thực hiện trong toàn bộ các khâu cơ bản của quá trình đào tạo, đặc biệt là trong nội dung và phương pháp dạy học các môn tiếng. Thông qua nội dung và phương pháp dạy học mẫu mực, thông qua việc phê bình uốn nắn các thiếu sót của sinh viên, cán bộ giảng dạy các bộ môn tiếng đã góp phần trực tiếp vào việc dạy nghề sư phạm cho sinh viên.

- Trường sư phạm ngoại ngữ không những dạy cho sinh viên cách học mà còn dạy cho họ học cách dạy. Như vậy, quá trình đào tạo chuyên môn của các môn tiếng không chỉ chú ý tới nội dung chính xác của kiến thức mà phải chú ý đến cả phương pháp trình bày kiến thức. Đồng thời với việc truyền thụ và rèn luyện về khoa học chuyên ngành phải truyền thụ và rèn luyện những tri thức và kỹ năng sư phạm cho sinh viên.

- *Xây dựng cơ cấu sư phạm - phổ thông* là tạo nên những hoàn cảnh thuận lợi để tổ chức giao lưu sư phạm rộng rãi cho sinh viên để tiến hành thực hành và thực tập. Thực hành và thực tập sư phạm là nguồn giáo dục thường xuyên quan trọng và hiệu quả. Quá trình thực hành thực tập giúp cả thầy, cả trò thể hiện điều họ biết và có khả năng nói và làm, đồng thời họ thấy được những ưu điểm và hạn chế của họ. Thực hành, thực tập sư phạm trong các trường sư phạm thực hành sẽ tạo điều kiện bước đầu trong việc nâng cao chất lượng nghiệp vụ. Song đó chỉ là một biện pháp, nó không thể thay thế cho việc sinh viên thực tập ở các trường phổ thông và thực tiễn đời sống.

- Việc phối kết hợp một cách khoa học quá trình đào tạo chuyên môn và nghiệp vụ là quan trọng và cần thiết. Điều này đã rõ nhưng cần kết hợp như thế nào, nội dung và phương thức thực hiện sự kết hợp đó ra sao là một vấn đề rất phức tạp và khó khăn. Cơ sở lý luận về vấn đề này chúng ta đã nói nhiều, nói từ lâu, nhưng để thực hiện nó không phải dễ.

Với khuôn khổ hạn hẹp của bản báo cáo, chúng tôi mạnh dạn trình bày những ý nghĩ ban đầu của mình về vấn đề này. Hy vọng sẽ được bổ sung, luận đàm và xây dựng qua nhiều bản báo cáo khác nhằm góp phần xây dựng sự nghiệp khoa học sư phạm của chúng ta.